

Zateplené Česko

Kde může vláda získat finance, které by potřebovala, aby – dům po domu – srazila účty za teplo, snížila exhalace a osvobodila zemi od závislosti na ruském plynu

Hnutí DUHA prosazuje, aby vláda investovala 22 miliard korun ročně do masivního zateplování českých budov. Ambiciózní plán krok po kroku, dům po domu sníží množství tepla, které v českých městech a obcích uniká do vzduchu. Domácnostem rovněž umožní, aby si pořídily zařízení, které vytápí domácnosti, čistými a levnými palivy: kotle na biomasu, solární kolektory a podobně.

Multimiliardový program tak srazí účty, které miliony rodin platí za teplo, i dovoz plynu z Ruska a exhalace skleníkových plynů. Přitom vytvoří tisíce pracovních míst v perspektivních odvětvích.

Martin Bursík v dubnu spustí rozsáhlý grantový program, který pomůže prvním asi

200 tisícům domů. Vláda by měla vyčlenit další peníze, jež investuje do dalších kol. Postupně tak pomůže většině českých domácností.

Hnutí DUHA v tomto informačním listu navrhuje, odkud ambiciózní program financovat. Přitom také shrnuje, jak by měl vypadat, i jeho konkrétní přínosy.

Možnosti zateplování domů

Nezávislá studie, kterou zadalo Hnutí DUHA, spočetla, že vylepšování energetické efektivity budov může spotřebu snížit o 175 milionů gigajoulů, tedy asi o 60 procent [1], [2].

Prakticky stejné číslo – jen o tři miliony méně – potvrdila i takzvaná Pačesova komise [3].

Je to enormní příležitost. Pro srovnání – uhlí z rozšíření povrchových dolů na Mostecku za tzv. územní ekologické limity by zajišťovalo palivo pro výrobu 32 milionů gigajoulů elektřiny. Zateplování domů tak dodá pětapůlkrát více energie než kontroverzní projekt, který by vyžadoval vystěhovat z domovů přes 2000 lidí a zbourat městečko Horní Jiřetín i sousední Černice.

Pokud se na možnosti podíváme podrobněji, příležitosti k úsporám při vytápění obytných budov činí 124 milionů gigajoulů. Potenciál byl vypočten jako rozdíl mezi současnou spotřebou a domy, v nichž by se v průměru protopilo 50 kilowatthodin na čtvereční metr za rok. Na padesátikilowatthodinový standard lze většinu českých domů rekonstruovat využitím běžných stavebních a topenářských opatření. Výpočet předpokládá, že se nepodaří opravit všechny domy – ale rozdíl na druhou stranu vyrovná výstavba nových budov v lepším, tzv. pasivním standardu, které používají takzvané nucené větrání s rekuperací a kde spotřeba na vytápění činí 15 kWh/m² [1].

Podobně experti spočetli, jaké jsou možnosti úspor ve školách, nemocnicích, budovách úřadů, obchodech, kancelářích a podobně – tedy v takzvaném terciálním sektoru. Podle kalkulací činí celkem 20 milionů GJ.

Hlavní opatření, jež sníží energetickou náročnost domů, jsou:

- rekonstrukce systémů vytápění včetně regulace a nových kotlů s lepší účinností;
- zateplování stěn a střech izolačními materiály;
- výměna oken.

Zelené vytápění

Velké jsou také příležitosti vytápění obnovitelnými zdroji. Pačesova komise také spočetla, že mohou dodávat dalších nejméně 127 milionů gigajoulů tepla ročně [3]. Kalkulace, které

publikovalo Hnutí DUHA a sdružení Calla, dokonce hovoří o 171 milionech gigajoulů [4].

Obnovitelné zdroje energie k vytápění zahrnují hlavně:

- solární kolektory, jež topí prakticky zadarmo;
- kotle na biomasu – dřevo, peletky či další paliva ze speciálních energetických plodin;
- biomasové výtopny, které mohou jako palivo používat i dřevěnou štěpku či obilnou slámu.

Zelená energie kombinovaná se zateplováním tudíž může kompletně zajistit vytápění českých domů, aniž bychom k tomu potřebovali jakýkoli dovážený plyn i uhlí, jehož spalování v kamnech poškozují zdraví lidí v malých městech a na vesnicích.

Potřebné investice

Celkové náklady na využití příležitostí, které jsou v zateplování obytných domů, činí zhruba 40 miliard korun ročně. Číslo vypadá astronomicky, ale ve skutečnosti není tak vysoké. Pro ilustraci: už v roce 2006 celkový objem investic do úsporných opatření v budovách činil 4,5 miliardy Kč [1].

Charakter i provoz budov v terciálním sektoru jsou tak rozličné, že souhrnné náklady zde dost dobře nejde spočítat. Experti kalkulovali, kolik by zateplení stálo v jednom vybraném odvětví: školství. Potenciál zde činí pět milionů gigajoulů. Bylo by možno jej využít při ročních investicích 1,2 miliardy Kč [2].

Ale vylepšování energetické efektivity v budovách nemusí souviset pouze s vytápěním. Snížit lze také spotřebu energie k ohřívání vody (zejména pomocí solárních kolektorů) a postupně zavádět efektivnější elektrospotřebiče. Možnosti takových opatření experti propočítali na zhruba 30 milionů gigajoulů, ale náklady na jejich využití nejsou známy.

Velká výzva

Hnutí DUHA prosazuje nový zákon, který závazně stanoví, že Česká republika bude snižovat exhalace skleníkových plynů o 2 % ročně – krok po kroku, rok po roku. Rozhýbe tak investice do moderních zelených řešení, jako je čistá energie, pohodlná veřejná doprava, místní potraviny, snadná recyklace či právě zateplování domů.

Posílí tak ekonomiku, sníží účty rodinám, zajistí nezávislost na dovozu energie a hlavně: srazí náš příspěvek ke globálnímu znečištění. Návrh je inspirován obdobným britským zákonem, na kterém se na ostrovech shodla vláda i opoziční strany, vlivné ekologické a humanitární organizace, odbory i Konfederace britského průmyslu.

Ambiciózní program zateplování českých budov by byl důležitým, konkrétním příspěvkem k nové legislativě. Více informací: www.velkavyzva.cz.

Náklady se rychle vrátí

Potřebná investice se ovšem nerovná výsledek. Součástí rovnice jsou samozřejmě také nižší účty za vytápění:

Domácnosti v zateplených domech tak ušetří řádově přinejmenším tisíce korun ročně – a investice se zanedlouho vrátí.

Izolace budov nejenže je bezkonkurenčně nejlevnější opatření, které v České republice můžeme udělat ke snížení exhalací skleníkových plynů. Hlavně má záporné náklady: vydělá mnohem více, než kolik bude stát. Shodují se v tom nová studie globální konzultační společnosti McKinsey [5] i propočty expertů z firmy Enviros, jež si nechalo udělat ministerstvo životního prostředí [6].

Pomoc domácnostem

České domácnosti dobře vědí, že zateplením domů ušetří velké částky z rodinných rozpočtů. Ale nezbytná investice je pro mnoho z nich prostě nedostupná. Zvláště v době, kdy ekonomika rychle kráčí do recese, přibývá nezaměstnaných a stoupají ceny, se domácnosti právem bojí si brát další půjčky. Proto by měl pomoci stát.

Vesmés není potřeba, aby financoval kompletní projekty. Stačí, poskytne-li příspěvek, který vlastníkům domů investici usnadní. Úplné pokrytí nákladů státní podporou bude nutné pouze u veřejných budov, jako jsou školy či nemocnice.

Evropský plán hospodářské obnovy, který Evropská komise schválila v listopadu 2008, počítá s daňovými úlevami (na dani z nemovitosti nebo z příjmu), snížením DPH pro vybrané výrobky, nízkouročenými půjčkami a také právě přímými granty.

Granty pro domácnosti

Formu podpory není potřeba vymýšlet. Ministerstvo životního prostředí v dubnu spouští rozsáhlý a dobře připravený program. Bude poskytovat nárokové granty pro každého, kdo splní sadu podmínek. Domácnosti tak budou dostávat podpory v řádu desítek tisíc korun, které pomohou se zateplováním domů, výměnou kotlů, nákupem solárních kolektorů apod.

Martin Bursík do grantů investuje zhruba 10 miliard korun, které stát vydělal prodejem přebytečných takzvaných kjoťských kreditů [7]. Další zhruba 15 miliard chce vložit z evropských fondů [8]. Stejný zdroj financuje asi 1,2 miliardy korun, které Státní fond životního prostředí ročně rozděljuje na zateplování škol, nemocnic a podobně.

Potřebný rozpočet

Ale stávající rozpočet pomůže jen asi 200 tisícům projektů. Na velkou většinu domácností se tak nedostane. Proto Hnutí DUHA prosazuje, aby nová vláda rozhodla, že do programu investuje podstatně větší částku.

Propočty ukázaly, že k rozhybání poptávky postačí, pokud průměrný grant pokryje polovinu potřebné investice, kterou domácnost musí vynaložit. Přitom malou část projektů – školy, nemocnice a podobně – musí stát uhradit kompletně.

Proto aby využil příležitostí, které k zateplování budov jsou, grantový program by měl mít rozpočet asi 22 miliard korun ročně.

Fond fosilních paliv

Hnutí DUHA navrhuje, aby vláda zřídila fond, ze kterého bude kompletní zateplení českých domů (a instalaci obnovitelných zdrojů k vytá-

Plytvání penězi: program Panel

Státní fond rozvoje bydlení podporuje zateplování a rekonstrukci panelových domů prostřednictvím svého programu Panel. Rozpočet v roce 2009 činí 3,5 miliardy korun. V panelácích bydlí asi 40 % Čechů, takže účinná podpora by byla velmi potřebná.

Podmínkám programu Panel, ovšem vyhovují i rekonstrukce, jejichž provedení přinese pouze zanedbatelné snížení energetické náročnosti budov. Například rozšířené zateplování panelových domů tenkou vrstvou izolace (polystyren o tloušťce 10 cm) zdaleka neodpovídá současným technickým možnostem potenciál a úspory tepla využívá nedostatečně. Podobný projekt je zastaralý už v okamžiku svého dokončení, jedná se o promeškanou šanci na kvalitní rekonstrukci objektu.

Hnutí DUHA proto prosazuje, aby vláda do programu Panel urychleně zavedla konkrétní, vykazatelné standardy, nebo peníze převedla na smysluplnější grantový program Státního fondu životního prostředí.

pění) financovat. Fond by měl každoročně rozdělovat potřebných 22 miliard korun – takže by měl mít i adekvátní příjem.

Stát paradoxně vydělává velké prostředky na vysoké spotřebě fosilních paliv. Velcí znečišťovatelé začnou platit za exhalace oxidu uhličitého, ČEZ má enormní profit z vysokých cen elektřiny a stoupají výnosy z DPH v době, kdy ceny ropy rostou.

Hnutí DUHA proto navrhuje, aby stát z těchto prostředků vzal každý rok v průměru 22 miliard korun a použil je k investicím do projektů, které domácnostem pomohou osvojit se od vysokých cen paliv.

Příjmy fondu nemusí být přesně 22 miliard korun každý rok – stačí, když se v průměru bude naplňovat takto vysokou částkou. Umožní to pružně pracovat se třemi zdroji, které Hnutí DUHA navrhuje a jež budou podléhat podstatným výkyvům. Zejména příjem z vyšší DPH může v některých letech být nulový.

Fond by samozřejmě neměl být samostatnou institucí. Spravovat by jej měl Státní fond životního prostředí, který bude mít po první fázi velké zkušenosti s těmito programy.

K financování fondu by stát měl použít tři hlavní zdroje:

Výnosy z aukcí emisních povolenek

Uhelné elektrárny, chemičky, hutě a další velcí znečišťovatelé nyní dostávají zdarma povolenky k vypouštění desítek milionů tun oxidu uhličitého ročně. Ale počínaje rokem 2013 to postupně skončí. Nová evropská pravidla stanovila, že část – postupně větší a větší část – povolenek k exhalacím si znečišťovatelé budou muset kupovat v aukcích.

Příjmy z aukcí nelze předem přesně určit, neboť budou přímo záviset na poptávce po povolenkách a jejich ceně. Nicméně půjde řádově o střední desítky miliard korun. Hnutí DUHA podporuje, aby ekvivalent 0,8 miliard eur ročně šel na pomoc rozvojovým zemím, které nezbytně potřebují peníze na ochranu před výkyvy podnebí a na zavádění zelených technologií.

Pro využití prostředků, které zůstanou v České republice, by zateplování budov mělo být hlavní prioritou. Hnutí DUHA navrhuje, aby vláda z výnosů aukcí vyčlenila na příspěvky domácnostem a veřejným budovám na zateplování celkovou částku až 20 miliard Kč ročně.

Kolik korun z exhalací?

Částka, kterou bude moci investovat do zateplování, závisí na vládním rozhodnutí, kdo dostane peníze za znečišťování: ČEZ, nebo české domácnosti?

Evropská směrnice stanoví, že velcí znečišťovatelé si přinejmenším minimální část povolenek k exhalacím musí kupovat v aukci. Podíl rok od roku poroste. Vláda může zbytek rozdávat zdarma.

Ale nemusí. Směrnice totiž obsahuje klauzuli o takzvané derogaci. Stručně řečeno: ministři mohou rozhodnout, že práva ke znečišťování budou prodávat bezzbytku a peníze smysluplně použijí. Platí to hlavně pro ČEZ a další elektrárenské společnosti, které si už nyní účetní cenu povolenek započítávají do nákladů na výrobu energie, takže ji vybírají od spotřebitelů. Přitom je od státu dostávají zdarma. Paradoxně tak vydělávají multimilionové částky prakticky za nic. Čím větší znečišťovatel, tím více peněz končí na jeho kontech.

Hnutí DUHA prosazuje, aby stát hned od roku 2013 požadoval od elektroenergetických společností, aby všechny své povolenky nakupovaly v aukcích. Umožní to vládě, aby investovala do zateplování a obdobných projektů, pomohla tak domácnostem snížit účty za energii a srazila závislost na dovozu plynu z Ruska.

Dividendy ČEZ

Domácnosti platí enormní částky za elektřinu, teplo i benzín. Velkou část peněz od nich paradoxně vybírá stát: na vyšším profitu ČEZ. Hnutí DUHA se domnívá, že by část nečekaného výdělku měl použít k tomu, aby rodinám pomohl alespoň částečně zmírnit náklady na drahou energii. Měl přispět na investice, jež pomohou s postupným snižováním účtů. Investice do zateplování jsou nejlepší způsob.

Stát vlastní 66 % akcií ČEZ, který od roku 2001 vyplácí svým akcionářům dividendy. Výše dividend v posledních letech progresivně rostla – z 2,50 korun na akcii za rok 2001 na 40 Kč za rok 2007 [9]. Stát tak na dividendách ČEZ za rok 2007 získal 15,5 miliardy Kč.

Hnutí DUHA navrhuje, aby stát každý rok z dividend ČEZ použil na investice do zateplování domů: **až sedm miliard korun.**

Příjmy z DPH v dobách vysokých cen ropy

Výrazné výkyvy v cenách motorových paliv, způsobené kolísáním ropy na světových trzích, mají přímý dopad na částku, kterou stát vybere na daně z přidané hodnoty. DPH z prodeje benzínu a nafty je pevný procentuelní podíl z ceny. Tudíž v době, kdy stoupá cena, roste i výběr DPH. V případě prudkého zvýšení ceny benzínu a nafty tak může vybrat od motoristů na DPH i několik miliard Kč navíc. Odhaduje se, že v předloňském roce tak česká vláda nečekaně vydělala asi 7 miliard korun.

Hnutí DUHA prosazuje, aby stát rovněž tento příjem českým rodinám kompenzoval. Podstatnou část peněz, které získal pouze díky vysokým cenám energií, by měl vrátit do programů, které domácnosti pomohou se vysokých účtů zbavit. Proto **vždy polovinu příjmů** z DPH u motorových paliv, které jsou vyšší než předpokládá schválený státní rozpočet, by stát měl obdobně rozdělit do grantů na zateplování budov.

Prameny

- [1] Studie potenciálu úspor energie v obytných budovách do roku 2050, Porsenna, Praha 2007
- [2] Studie potenciálu úspor energie v terciárním sektoru do roku 2050, Porsenna, Praha 2007
- [3] Zpráva Nezávislé odborné komise pro posouzení energetických potřeb České republiky v dlouhodobém časovém horizontu, Úřad vlády ČR, Praha 2008
- [4] Motlík, J.: Čisté teplo: příležitost leží ladem. Potenciál výroby tepla z obnovitelných zdrojů energie, Calla–Hnutí DUHA, duben 2008
- [5] Náklady a potenciál snižování emisí skleníkových plynů v České republice, McKinsey&Company, Praha 2008
- [6] Zpráva o potenciálu snížení emisí skleníkových plynů v České republice, Enviros pro Ministerstvo životního prostředí, Praha 2007
- [7] Ministerstvo životního prostředí: tisková zpráva, 3. 4. 2009, www.mzp.cz/cz/news_tz090403zmena_ERDF
- [8] Ministerstvo životního prostředí: tisková zpráva, 30. 3. 2009, www.mzp.cz/cz/news_tz090330GIS_CZ_JPN
- [9] Skupina ČEZ. Výroční zpráva 2007, ČEZ, Praha 2008

Vydalo Hnutí DUHA
Karel Polanecký, duben 2009

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

A Bratislavská 31, 602 00 Brno
T 545 214 431
F 245 214 428
E info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.